

28. forum odličnosti in mojstrstva

Prof. dr. Rajko Knez

Slavnostni nagovor

Zame je današnja slovesnost pomemben dogodek. Ne le, da sem veliko slišal in veliko, zelo lepega o Forumu odličnosti in mojstrstva ter projektu Rastoče knjige, ampak se ideje Foruma in načela na katerih temelji, dotaknejo srži tistega, kar si vsakodnevno prizadevamo. Tudi nisem pogosto povabljen k nagovorom, ki ne zadevajo prava, pravnikov ali Ustavnega sodišča, zato je nagovoriti vas svojevrsten izziv, ki sem ga rade volje sprejel. Velja, da moramo sodniki biti načelno zadržani, a na forumu kot je vaš, imam priložnost za razmišljanja, ki so mi dovoljena brez zadržkov. Zahvaljujem se zato organizatorjem za priložnost nagovora; mi veliko pomeni in sem počaščen.

Preden preidem v medias res -v bistvo – nagovora samo še ta misel. Prvikrat sem se srečal s pojmom odličnosti – na način, da sem moral vprašati kaj zares pomeni – ne v osnovni in srednji šoli, kjer smo težili k odličnemu uspehu, ampak pred kakšnim desetletjem na Univerzi, s predlogom, naj v viziji zapišemo, da želimo postati **prva in prestižna fakulteta**, da smo na regionalnem obrobju oziroma nismo v centru in da moramo zato pritegniti študente z nekaj več, s prestižem in tekmovanjem torej. Nisem mogel sprejeti tega, ampak sem bil mnenja, in še vedno sem, da moramo vsi, ne glede na to kje smo, strmeti ne k prestižu in k ciljem tekmovanja v katerega nas nerazumljivo sili okolje, ampak k odličnosti. V tem vidim razliko. Prestiž nosi ali ekonomsko ali kakšno drugo nesocialno kategorijo, odličnost pa tesneje povezujem s kategorijo medčloveških odnosov in posameznikov – okoljem torej, v katerem se družba lahko razvija.

Odličnosti je namreč nekaj, k čemur moramo težiti vsi, ne glede na to kakšen poklic opravljamo in kakšna je naša vloga v družbi; vsi smo namreč odgovorni za svoje in za življenje sočloveka in s tem prispevamo k razvoju družbe. Vprašati se moramo ne le, kaj počnemo in kako počnemo, ampak predvsem **ZAKAJ** nekaj počnemo. Običajno ne srečam veliko posameznikov, ki bi znali odgovoriti na to vprašanje. Vedo kaj in kako delajo, ne pa tudi zakaj. Pri čemer odgovor, ki je ekonomske narave – torej zaslužek, profit itd ni ustrezen odgovor. To je le posledica, ne pa tudi odgovor.

Danes se družba celo bolj kot z ekonomskimi vprašanji in vprašanji prosperitete, ki sicer ni pravično porazdeljena med ljudi, ukvarja z vprašanji odnosa med ljudmi. Pogosto imam občutek, da je lažje doseči odličnost in mojstrstvo pri izdelavi nekega izdelka ali storitvi, precej težje pa ko naletimo na vprašanje dostojanstva, **medčloveškega dialoga in empatije**.

A ravno to je pogoj, da sploh lahko ustvarimo okolje, v katerem bomo inspirirani in motivirani za ustvarjenje. **V okolju, kjer vlada inspiracija, kjer imamo vodje, ki niso le vodje po funkciji, oblasti in hierarhiji, ampak vodje, ki vodijo... torej, ki inspirirajo in jim zato sledimo, je mogoče doseči tako odličnost kot mojstrstvo.** V okolju, kjer vlada inspiracija in motivacija, **ni težko doseči simbioze, sinergije, kulture sobivanja s poslušanjem in tudi**

slišanjem (oboje je pomembno). V ozadju zato ostajajo moderne mantre kot so dobiček, vrednost premoženja, korporacijska odgovornost do delničarjev, družbenikov, itd v ospredje pa prihaja posameznik, ki mu takšno ustvarjalno okolje omogoča izražanja idej, ga ne obsoja pri morebitnem neuspehu, krepi medsebojno zaupanje.

Homo sapiens je družbeno bitje, ki se lahko razvije in izpolni svoje poslanstvo le, če živi v okolju, ki mu to omogoča. To je okolje, ki v posamezniku sproža oksitocin – hormon zaupanja, spoštovanja, odziv na pokazano skrb za drugega, itd. lahko mi očitata, da je takšno slikanje družbe iluzija in da je realnost vedno drugačna. Takšno okolje lahko morda le izjemoma obstaja. In ne pride samo po sebi. Zato je zgodovinsko nastalo vprašanje ustvarjenja pravil, tako pravnih kot etičnih. Da se bomo lahko po njih ravnali in omogočali sobivanje. Ta pravila bi nas morala vezati, so etos, vezivo. Na eni strani pravila nujno potrebujemo, vzdržujemo jih s spoštovanjem, vendar pa ta pravila, tudi če so še tako učinkovita in spoštovana, nikoli ne sežejo na stopnjo odličnosti medčloveških odnosov; sežejo na njihov minimum, ne pa na odličnost. Enostavno, ostajati v mejah prava in pravil, še ne pomeni odličnosti.

Vizija projekta Rastoče knjige, Foruma odličnosti in mojstrstva pa je precej več kot zgolj minimum. Predstavlja nadgradnjo in spodbuja vrednote in načela, ki kažejo v smer delovanja, ki bogati in vpliva na vsakega posameznika in razvoj družbe. Simbioza ekonomije, kulture in spoštovanja v najširšem pomenu besede, iskanje poti narediti življenja popolnejša, sožitja, vse to so misli, ki vejajo iz vabila na 28. Forum. Kako jih doseči?

Kadar se iščejo sinergije, na katerem koli področju, ali sinergija žene in moža, v družini – do in med otroci, podjetju, med sodelavci, med vodji in sodelavci, v javni upravi, ali politiki, nas te sinergije uspešno potiskajo naprej **in pomembno je, da stran potiskajo delitve in konflikte, ki vodijo k različnim stopnjam destrukcije.** Omenjene delitve vidimo danes, bolj kot pred desetletji, tako v naši družbi kot tudi širše. Menim, da živimo v obdobju dezintegracije, vrednostnih delitev, ki jih je težko preseči kot ekonomske delitve. Bolj kot kadar koli prej v obdobju naše samostojne poti vidim Slovenijo razdeljeno; bolj se zapiramo vase, skrbimo za svoje interese, ostajamo na okopih svojega mnenja, ki je prerasel v prepričanje, rule of law je prerasel v rule of my law, vedno bolj samozadostni kot posamezniki, manj pa je povezovanja in skrbi za razvoj družbe kot celote. Zato tudi ne čudi, da so vrednote spoštovanje sočloveka, dostojanstvo, skupno delo, prilagajanje in odrekanje, razvijanje empatije, ki je nasprotna samovšečnosti in samozadostnosti, našle **ustreznejše okolje v preteklosti v okoliščinah, ko je bilo težje preživeti, kjer ni bilo ekonomske prosperitete, ko smo potrebovali medsebojno pomoč, ko je medsebojna pomoč rodila občutke hvaležnosti in empatijo.**

Pa vendar – in to menim, je treba poudariti – **do teh občutkov lahko pridemo tudi danes in tudi brez okolja, ki bi nas v to prisililo.** Takrat je namreč že pozno oziroma smo že na poti stagnacije ali vsaj stopicanja na mestu.

Če **pričnemo z zavedanjem**, da vsaka sinergija po definiciji izžareva tudi empatijo, potem smo naredili že velik – pomemben – korak. V tem spoznanju je velika moč. **Empatija je namreč tista, ki poganja dobro v odnosih.** Homo sapiens naj bi se odlikoval ravno po tem, da je

sposoben graditi odnose. Študije kognitivne nevroznanosti poskušajo eksperimentalno dokazati, da posameznike pritegne pozitivna argumentacija, torej, zakaj in kaj bo bolje. Pozitivna argumentacija lažje dosega združevanje, dialog, posluš za drugega in njegova stališča. Ali kot pravi znani moderni kanadski klinični psiholog Jordan Peterson; ljudje pogosto ne potrebujejo veliko spodbude, da bodo ravnali v pravi smeri. Empatija se pogosto izkaže, zaradi povsem človeške narave, za pogoj zorenja družbe. **Ustvarjenje sovražnega okolja nikoli ni odražalo napredka.** Še več, ustvarja se okolje v katerem se izgublja osnovne vrednote. In narod, ki izgublja vrednote, ne more drugega, kot da znotraj sebe išče drugače misleče. Pogosto jih razglasi za sovražnike.

Zato menim, da je eno pomembnejših sporočil, ki jih prinaša Forum odličnosti in mojstrstva ustvarjanje »**v vseh pogledih spodbujevalnega okolja**«. To pa ni samo stvar odgovornih vodij, ampak vsakega od nas kajti vsi smo lahko vir inspiracije. Strokovnjaki temu, moderno, pravijo uporabljati značilnosti »**čustvene inteligence. To je znati delovati v skupini, ji prisluhniti, se prilagajati in prepoznati ter uporabiti empatijo.** Tisti , ki se ukvarjajo s čustveno inteligenco pravijo, da **je le 20% našega uspeha odvisno od kognitivnega znanja, torej 80% od vseh drugih sposobnosti, med njimi je omenjena čustvena inteligenca.**

Zanimive so te študije in še bolj zanimivo je, kako tega sploh ne učimo.

Ali drugače, strokovnjaki učijo, da moramo **komunicirati od znotraj navzven, ne od zunaj navznoter.** Naj na kratko razložim. Velik del človeških možganov, ki ga polnimo z kognitivno znanostjo je neokonteks. Ta del možganov omogoča učenje, pridobivanja informacij, jezik. Ne pa tudi občutke. To omogoča osrednji – limbični del možganov, ki se ukvarja z našimi občutki, čustvovanjem, motivacijo. **Ta ostaja manj dotaknjen v procesu kognitivnega učenja posameznika** – mislim, da to velja na vseh od treh stopenj izobraževanja. Tudi na fakultetah. Vedno sem se zavzemal, da ni nikoli prepozno učiti empatijo in motivacijo. Pa pogosto slišim, da je na fakulteti posameznik že izoblikovana osebnost in da gre samo še za učenje, ne več za vzgojo. Ne strinjam se. **Kadar govorimo in komuniciramo tudi z občutki, je to govor od znotraj navzven. Res je, da slednje, empatija in spodbujevalno okolje ne rešijo vseh težav, vendar pa je to pomemben pogoj, da smo na poti rešitve. In to ravno počne Forum.**

Vračam se na začetek mojega nagovora. Rekel se, da mi veliko pomeni govoriti o tej temi. Te vidike poskušam vsakodnevno živeti tudi s sodelavci, prijatelji, študenti, družino. **In ni vedno lahko.** Včasih je zelo težko. A že to, da se teh vidikov zavedamo, je prvi korak. Vaš Forum temelji in promovira vse, kar nadgrajuje kognitivna znanja in želi ustvarjati okolje, ki bo stimulatивно, motivirano in sinergijsko. **S tem avtomatično razvija tudi vrednote razvite in socialno empativne družbe, viša kulturni nivo naroda.**

Takšno okolje bo tudi zadržalo v svoji sredini posameznike, mlade, podjetnike – ne bodo odhajali, oziroma se bodo vanj želeli vrniti. Takšno okolje odriva prevladujočo težnjo po materialnih dobrinah, hedonizmu, samozadovoljstvu, vrtičkarstvu in samovšečnosti, v ospredje pa postavlja sobivanje, sožitje, sinergije, ki vplivajo na naše počutje in notranjo mirnost. Ta pa omogoča osebni razvoj. Osebnostno uspešni posamezniki (ne ekonomsko ampak osebnostno

uspešni) pa bodo uspešno razvijali družbo. Slovenija taksno pot, takšno vizijo, potrebuje.... Zelo potrebuje!

Za priložnost nagovora se vam lepo zahvaljujem – resnično mi je v veselje, kajti vaša pot je vizionarska, ne zgolj ciljna. To več kot zgolj cilj, ki je običajno vidljiv in oprijemljiv.

Vizija se od cilja razlikuje, da zasleduje ideal, za katerega se ne ve, ali ga bo kdaj dosegla, ampak je ta tako velik, da se mu vseeno sledi. Veste kaj želite dosežati, a ne veste, kdaj vam bo to uspelo. Vendar pa je ideal vaše vizije tako velik, **da mu ne glede na to sledite vsak dan.** Zato Vam za vaše delo, aktivnosti, ideal in predanost temu idealu, iskreno čestitam in si želim, tako zaradi države, posameznikov in naroda, kot tudi zaradi vas samih, **da ste vsak dan bolj uspešni na vaši poti.**

Prof. dr. Rajko Knez